

Karabekir'in Kavgası, İlk Defa Yayınlanan Belgelerle,

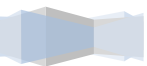
Cemil Koçak,

İstanbul, TİMAŞ Yayınları, 2016, 560 sayfa, ISBN:978-605-8-2293-9.

Ahmet Cengiz KARAGÖZ*

Yakın tarihimize yoğunlaşan Cemil Koçak'ın bu kitabı; önderlik, başarıyı sahiplenme, iktidarı elde geçirme ve muhafaza etme mücadeleleri, kısaca tek adamlık-milli şeflik stratejisi hakkında araştırma

* Avukat., Em. Sb., acengizkaragoz@gmail.com

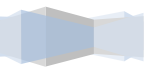
yapmak isteyenler için Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihimiz özelinde mükemmel bir kaynak niteliğini taşımaktadır. Yazar; temelde Nutuk'taki Milli Mücadele Tarihi'ne Kâzım Karabekir'in itirazının basın yolu ile alenileştiği 1933 yılındaki vakıaları konu etmişse de kitaptan azami verimi elde etmek isteyen okuyucular; 1900 yılı ile 1950 yılları arasındaki vakıaların sağlam bir kronolojisini ellerinde bulundurmalı, Nutuk ve Yapı Kredi Yayınlarından "Kâzım Karabekir, Günlükler (1906-1948) kitabı ile bunları karşılaştırmalıdır. Çekişme, rekabet-dayanışma/işbirliği iktidarlarını mukayese etmek isteyenler ise bu okumayı Prof. Dr. İlhami Durmuş'un Bilge Kağan Kök Tigin ve Bilge Tonyukuk kitabı ile birlikte yapmalıdırlar.

Kitap; giriş, Kâzım Karabekir'in hatıratına el konulmasından sonra Kâzım Karabekir-İsmet İnönü Mektuplaşmaları(1933/1934), Kâzım Karabekir Aleyhine Basın Kampanyası (1933), Sonuç ve Değerlendirmeler, Ekler, Kaynakça ve İndeks bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıntıları kolaylıkla hazmedecek genel bir fikri çerçeve çizebilmek amacıyla önce Giriş ve ardından Sonuç ve Değerlendirmeler ve daha sonra sırasıyla diğer bölümlerin okunmasını tavsiye edebilirim. Yazarın amacı; bu kavradaki haklı ve haksız pozisyonları yerli yerine koymaktır. Yazar bu amaca ulaşmak maksadıyla kendi ifadeleriyle; 1933 polemikinin ardındaki siyasi atmosferi teneffüs ettirmek için tarihsel bir arka fon, tarafların tezlerini doğrulamak ve yanlışlamak için dipnotlarını kullanmakta ve okuyucunun tartışmaya katılmasını, kendi kanaatini oluşturmasını sağlamak amacıyla da çok sayıda belge sunmaktadır. Bu hali ile kitap emekli ve zaman alıcı bir okumayı gerektirmekte, İttihat ve Terakki'nin kuruluşundan Kâzım Karabekir'in vefat tarihine kadar *halef ve selef devletlerimizin* örtüşen tarihinin kısmi bir tekrarına vesile olmaktadır.

Girişte yazar; kitaba temel teşkil eden makale, metin, konuşma, günlükler, notlara işaret ettikten sonra ana tema olan 1933 yılı *Kâzım Karabekir Paşa-Bütün Basın düellosunun* öncesindeki kısa tarihi süreç ve bu kavranın sebeplerine değinmekte, düelloda başrolde "Millici" müstear adı ile yazan Mahmut Soydan'ı tanıtmakta, tefrikasının özelliklerini ve 1933 polemikinin bu tefrikaya kazandırdığı boyutu dile getirilmektedir.

Kâzım Karabekir-İsmet İnönü mektuplaşmaları bölümüne gelince, okuyucular bu bölümde; başlığına aldanıp sadece Kâzım Karabekir Paşa'nın hatıratına el konulması ve imha edilmesinden sonra toplamı beş adet olan Paşa'nın Başvekil İsmet İnönü'ye yazdığı ve İsmet Paşa'nın cevapladığı konu ile ilgili mektuplarının ele alındığını düşünürlerse fena halde yanılırlar. Mektuplaşmaların; 1926 İzmir suikastı yargılamaları ardından 1927'de Nutuk ile gözden düşürülen Kâzım Karabekir Paşa ve arkadaşlarına CHP Siirt Milletvekili Mahmut Soydan'ın, namı diğer Millici'nin, başlattığı, yazarın tanımlarıyla "siyasi saldırıların" ya da "bir tarih tartışması görünümündeki bu siyasi polemik" arka planını oluşturduğu bir ortamda gerçekleştiğini hatırlatan yazar, bu bölümü başlığından umulmayan bir genişlikte ve ayrıntıda yazmıştır.

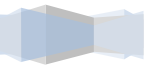
Yazara göre *Millicinin 100 yazıdan oluşan*, pek azı hariç Nutuk'un tekrarından ibaret *tefrikası*; Kâzım Karabekir Paşa'nın ilk defa kamuoyu önünde cevap hakkını kullanarak basını

hareketlendirmesi ve gündem yaratması ile sönüp gitmekten kurtulmuş, gayri faal gibi görünen, gerçekte içten içe kızışan bir volkana benzeyen **resmi tarih muhalefetini alenileştiren bir araca dönüşmüş**, buna karşılık bu tefrika aynı zamanda Gazi taraftarlarının **resmi tarihe dair savunma ve saldırı usul ve taktiklerini netleştirmiştir**. Yazar, günümüzde de geçerli olduğunu ileri sürdüğü bu usul ve taktiği bilahare **‘Nutuk’un mutlak doğru ve sorgulanamayan ölçü olarak kabulü’** şeklinde ifade edecektir. İşte bu siyasi polemik; Nutuk’un sorgulanmasına sonucunu doğurması muhtemel olan Kâzım Karabekir’in İstiklal Harbi’ne dair hatıralarının vaktinden önce neşrine, bu hatıráta ve orijinal vesikalarına İsmet İnönü Hükümetinin bilgisi haricinde el konulup, Hatıráatın bütün nüshalarının yakılmasına ve nihayetinde Kâzım Karabekir Paşa-Başvekil İsmet İnönü arasındaki mektuplaşmalara sebep olacak olacaktır.

Mektuplar; **tarihi arka fonu ile hatıráat vukuatını**, kitabın çeşitli yerlerine serpiştirilmiş **İsmet İnönü-Kâzım Karabekir arkadaşlık geçmişini** ve Gazi’nin 17. Dipnotta işaret edilen **‘Gizli Pençe’sini** dikkate alarak kitap bitirdikten sonra dönemin yönetim tarzını, sonradan zuhur edecek Atatürk-İnönü ihtilafını anlamlandırmak için bir kez daha okunmalıdır. Diğerleri ile birlikte bu bölüm, İdeallerini gerçekleştirmek üzere yola çıkan Gazi İktidarı’nın; **üst düzey devlet hizmetlerinde zıt kardeş olan şahsi rekabet temelli hazır tehditleri**, tertipler ve/veya al gülüm ver gülüm uzlaşması ile **denetim altına almadıkça** kendisini huzur ve güven içerisinde hissedemediğini, buna karşılık muhaliflerinin de **tertíp endişesiyle nasıl zihni sükunetlerini kaybettiklerini ve denetim altına girdiklerini**, kısaca o döneme ait iktidar mücadelelerini zihninizde bir tiyatro gibi canlandıracaktır. Bu durumun Milli Şef döneminde de devam ettiğine, farklı olarak İsmet Paşa’nın sınırlarını çizdiği bir uzlaşma sonucu; siyasete giren eski paşalarda sükunetin sağlandığına, Atatürk ve Atatürk döneminin kamuoyunda açıkça tartışılmadığına, resmi tarihi değiştirme taleplerinin rafa kaldırıldığına, rejimde çatlağa sebep olacak davranışlardan özellikle kaçınıldığına, 1938-1950 yılları arasında Nutuk’un hiç bastırılmadığına ileriki yıllarda şahit olacağız. Şahsi düşüncemdir: askeri mücadelenin tamamlanmasını müteakip tarihi yapanların katıldığı, Türk Tarih Kurumu’nun çekirdeğini oluşturacak bir Milli Mücadele Tarihi Komisyonu kurulup tarafsız bir tarih yazılıysaydı belki bu çekişmeleri konuşmayacaktık. Günümüzdeki siyasi gelişmelerin de bu pencereden okunması gerektiğine inanıyorum.

Kitabın en geniş bölümü 65-462. Sayfaları arasındaki **‘Kâzım Karabekir Aleyhine Basın Kampanyası(1933)’**dir. Bu bölümde Giriş’in 10. Sayfadaki Kâzım Karabekir’e yöneltilen 15 itham irdelenmektedir. Yazar; bu ithamlara dair mektup-cevap ve bunlara iliştilen belgeleri okuyucuyla buluşturmakta, belgelere istinat eden müteakip değerlendirmeleri ve dip notları ile tarafsız bir kanaat edinilmesini sağlayan bir ortam sunmaktadır. Yazar; sık sık vakıaları tekrar etmektedir, bunun; okunması zaman alan, ayrıntıların işgali altındaki bir kitap için hatırlatıcı ve pekiştirici bir faydası olduğu kuşkusuzdur.

Burada belki okuyucunun aklına gelen ilk soru “*400 sayfalık bu bölümün tetkikinin faydası nedir?*” olacaktır. Bunun cevabı; yazarın yukarıdaki arz edilen amacında: *kavgadaki haklı ve haksız pozisyonları yerli yerine koyabilmek* ve yine yazarın düşüncesine göre öngörülmeven sonuçlara yol açan *tefrikanın; Milli Mücadele'nin resmi tarihinin yazımı üzerinde bıraktığı kalıcı etkilerini görebilmektir*. Esasen yazar bu bölümü kitabın ismindeki “kavga” teriminin içini doldurmaya hasretmiştir. Diğer muhteva bu kavganın ve gidişatının anlaşılması içindir. Böyle olmasa Kâzım Karabekir'in hayatındaki kavgasını bir biyografi şeklinde bütünü ile ele alırdı. Yazarın müktesebatı bunun için fevkalade yeterli idi, keşke öyle yapsaydı.. Yakın tarihimiz için bir ilki de başarmış olurdu...

Bu bölümün ancak sabırla okunabileceğini ifade edip, önemine binaen, ana temadan ayrılarak, birkaç hususa okuyucunun dikkatinin çekilmesi yerinde olacaktır. Sayfa 71'deki belge o devirde Yunanlıların Trakya'da milli menfaatlerini tahsil hususundaki uyanıklığını, S 73'deki belge bir Fransız Generalin örnek alınacak politik ve askeri yüksek liyakatini, 74-78. Sayfalarındaki belgeler de Cafer Tayyar (Eğilmez) Paşa'nın aynı konularda o derece liyakatsizliğini ders mahiyetinde ortaya koymaktadır. Şark Cephesinde Ermenilere karşı icra edilen taarruzi hareketin öncesinde ve sırasında Celalettin Arif Bey ve şürekasının *üst düzey devlet hizmetlerinde zıt kardeş olan şahsi rekabet temelli hazır tehditler* kapsamında incelenebilecek, milli mücadelenin hassas bir döneminde, Mustafa Kemal liderliğine karşı tezgahladığı *başarısız mini darbe*; milli birlik ve beraberliğe sarılmanın kıymetini, Kâzım Karabekir Paşa'nın aldanişını, Mustafa Kemal'in siyasi uyanıklılığının derecesini göstermek bakımından önemlidir. Yakın tarihimiz ve içinde bulunduğumuz dönem aldaniş örnekleri bakımından zengindir. Aldatıldığımız durumları dikkate alırsak; tarihi tecrübelerin, feraset ve basiretin gereğini hayatımızdan ne derece çıkardığımızı, rehabetin de o denli hayatımıza yapıştığını görürüz.

Sonuç ve Değerlendirmeler bölümüne gelince yazar; bu bölümde, Milli Mücadele boyunca ve Türk İnkılaplarının hayata geçirildiği dönemde *hareketsiz ve talepsiz kalan Kâzım Karabekir Paşa'dan misaller* vererek sonuçta *paşanın politikadan hemen hemen hiç anlamadığı* kanısına varmaktadır. Şahsen okuduklarımdan ben de aynı ve fakat biraz farklı bir kanaat edindim: Kâzım Karabekir Paşa; tipik bir kuramcı, düşünüyor, yazıyor, akıl veriyor ve fakat askerlik hariç, cari siyasette; arzulu ve liyakatli muadilinin lehine feragatle, eylemsizliği tercih edip, bekleyip görüyor, eylem adamı olmak, bulaşmak, didişmek istemiyor. Siyasi hayatın yükünün ağırlığını bilip onu taşıma gücünü kendinde bulan bir dev olmak meselesinin ikinci bölümünde bir zafiyeti var gibidir. Kanımca bu zafiyeti; kadro kurma, muhalif kadroları saf dışı edebilme veya denetim altında tutabilme derinliği ve iletişim gücü eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nı yürütmede İsmet İnönü olmasaydı altından zor kalkacağını itiraf etmesi buna işaret etmektedir. Paşa satranççıdır, bir düşman bir dost mücadelesinde başarılıdır. Gazi pokercidir, insan sarrafıdır... Günümüzün muhaliflerinin durumu ise daha da acıdır: çünkü *sorumluluk üstlenme ürküntüsü* içerisinde ‘yaz,

çiz, konuş, yürütmeye talip oluyor gibi görün, muhalefette kalmanın huzurunu yaşa” prensibini takip ediyorlar...

Yazar yine bu bölümde 1933 yılındaki siyasi polemğin halk üzerinde etkilerini ölçmek üzere yapılan resmi araştırma ve soruşturmalara genişçe bir yer vermektedir. Özetle; muhaliflerin tedirginlikle cevap verdikleri ya da cevaplamaktan kaçındıkları bu kamuoyu yoklamalarında; **Kâzım Karabekir’in zamansız ve yersiz olarak polemğe girdiği** kanaatinin yaygın olduğu, tefrikanın bitişi ile de konunun gündemden düştüğü, polemğin halk üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Kitabın sonuna geldik. Burada şu sorunun akla gelmesi mukadderdir. Resmi tarih; muhalif hatıratlarına göre yeniden yazıldı mı? Yazarın cevabı kitabın 507. Sayfasındadır. Hayır! Ancak yazar; Kâzım Karabekir ve diğer paşaların anılarıyla, resmi tarihte, farkında oldukları önemli bir gedik açtıkları, resmi tarihin güncellenmesini ise zaman bıraktıkları düşüncesindedir. Bu sayfa ve son sayfa; Kâzım Karabekir Paşa’nın ölümü üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün arkadaşının arkasından ailesine ve kamuoyuna açıkladığı, bu düşüncüyü doğrular nitelikteki samimi duygularına ve hakikatlere yer vererek ana konuyu tamamlamaktadır.

Ekler; kitabın genelini tamamlayıcı, ilgi çekici bilgi ve görüşleri ihtiva ediyor diyebilirim. Zevkle ve kısa sürede okunacaktır. Eklerde dikkatinizi çekmek istediğim husus ise üzerinde uzunca durulan günlük ve anı izahı ve mukayesesidir. **Yazar; günlüklere dayanan anıların üstünlüğüne dikkat çeker gibidir.** Kâzım Karabekir Paşa hem nerdeyse kesintisiz günlük tutmuş ve hem de bu günlüklerden de istifade ederek anılarını yazmıştır. Eylem adamı olan Gazi’nin ise elimizde 7 Kasım – 24 Aralık 1916 dönemine ait bir günlüğü ve 1927’de meclise okuduğu bir Nutuk’u vardır. İkinci cümledeki varsayıma göre bir değerlendirme yapılırsa **‘Nutuk’un mutlak doğru ve sorgulanamayan ölçü olarak kabulü’** güçleşmeyecek midir? Cevabını siz verin...

Sonuç olarak; denilebilir ki bu kitapta önceki yayınlardan farklı olarak günümüzde ulaşılabilen verilerle 1933 polemğinin analizini yapan yazar, “bilemiyoruz, bilmemiz de mümkün değil” “henüz araştırmacılara açılmamıştır” kayıtlarını koyduğu konular haricinde taahhüdüne uygun olarak bu polemği; tarafların güçlü ve zayıf tezlerini gözler önüne sererek, tarafsız, tarih ilminin usulüne uygun ve yine kendi ifadesiyle tüketici biçimde sunulabilmiştir.

